

OBEC HNILČÍK
Obecný úrad, č. 38, 053 32 Hnilčik

**Prevádzkový poriadok sprístupnenia
starého banského diela štôľňa Ľudmila v Roztokách v Hnilčíku
verejnosti**

V Hnilčíku: jún, 2012
Vypracovali: Ing. Marián Jančura, CSc.
Vladimír Fabián

Dňa: 27.7. 2012

Schválil: Vladimír Fabián,
starosta obce Hnilčik

Obsah:

- 1. Základné údaje o banskom múzejnom objekte**
- 2. Popis prehliadkovej trasy**
- 3. Spôsob a rozsah oboznámenia návštevníkov s bezpečnostnými predpismi, vybavenie návštevníkov osobnými ochrannými prostriedkami**
- 4. Zdravotnícke zabezpečenie**
- 5. Označenie ciest pre chôdzu**
- 6. Mapa náučnej trasy**

1. Základné údaje o banskom múzejnom objekte

Staré banské dielo Ľudmila v Roztokách (k.ú. obce Hnilčik, okres Spišská Nová Ves) je súčasťou Banského skanzénu v Hnilčíku ako jeho múzejná súčasť umiestnená v podzemí.

Pod názvom Ľudmila štôľňa sa ukrýva účelové banské dielo, vyrazené z údolia Roztockého potoka v severnom svahu kopca Borovniak (v minulosti Stammberg) v zalesnenom teréne cca 100 m za poslednými domami osady Roztoky. Ide o banskú chodbu, razenú do diabázového masívu kopca v hornine s dobrými fyzikálno-mechanickými vlastnosťami. Na konci priamej chodby je vyrazený sklad výbušnín s dvojicou zalomených vstupných chodieb a skladovou komorou.

Dielo vyhotovila pravdepodobne Rakúsko-uhorská vysokopecná spoločnosť v 80. rokoch 19. storočia, keď skúpila všetky banské polia na dobývanie železných rúd v Roztokách. Pre uskladnenie v bani používaných výbušnín (dynamitu) vybudovala podzemný sklad, umožňujúci centrálnu uskladňovanie a vydávanie výbušnín. Zvolená bola výhodná poloha – nachádza sa pomerne blízko ústia vtedajších, oproti sebe zaústených hlavných otvárkových štôlní (dedičná štôľňa Ernest otvárala Širokú žilu, dedičná štôľňa Katarína otvárala Hrubú roztockú žilu). Neskôr ho využívala firma Hornosliezskej účastinárskej spoločnosti pre železničné potreby Huty priateľstva (Oberschlesische Eisenbahn Bedarfs-Actien-Gesellschaft in Friedenshülte, Oberschlesien). Sklad výbušnín slúžil do ukončenia dobývania rúd v 30. rokoch 20. storočia, potom bol opustený.

Objekt sa skladá z dvoch častí: z úvodného prekopu a z objektu samotného skladu. Úvodný prekop je 114 metrov dlhá banská chodba, vyrazená smerom na juh a v úvodnom úseku dĺžky 12 metrov vystužená unikátnym spôsobom - nasucho kladeným kameňom do zalomenej klenby. V chodbe sú v 14. metre od ústia a potom v 17. metre od ústia vybudované veraje bezpečnostných dverí, murované z tehál a koľajníc spájaných cementovou maltou, pôvodne pravdepodobne s osadenými oceľovými dverami proti prieniku zlodejov, ktoré mali aj protivýbuchový účinok. Na podlahe chodby sa miestami zachovali drevené podvaly pôvodnej koľajnicovej trate. V 59. metre od ústia je na pravej (západnej) strane vyrazený kolmo na os chodby 1,5 metrov dlhý bočný prekop. Koniec prístupového prekopu bol v 104. metre od ústia oddelený drevenými dverami, ktorých dodnes zachovaný rám bol vyrobený z drevených hranolov profilu 16 x 16 cm a v pravouhlom ponechanom otvore boli osadené dvere, ktoré sa nezachovali. Tu kedysi zodpovedný zamestnanec baní – skladník - vydával baníkom iníciačne nálože a ďalšie pomôcky.

Samotný sklad tvoria oproti hlavnej chodbe excentricky umiestnená kobka, sprístupnená do pravého uhla zalomenou prístupovou chodbou. Táto po 15 metroch mení smer na severozápad a po ďalších 7 metroch opäť na západ. Takéto dvojité zalomenie slúžilo ako prevencia pred účinkami tlakovej vlny v prípade výbuchu trhavín v sklade výbušnín. Po ďalších 7 metroch prístupová chodba končí v skladovej komore tvaru nepravidelného obdĺžnika rozmerov 10 x 3,5 až 4 metre. Na podlahe komory sú roztrúsené prehnité drevené prvky pôvodných regálov, na ktorých sa ukladal dynamit. Nachádzajú sa tu zvyšky drevených šindľov, svedčiacie o vybudovaní ochrannej striešky, chrániacej uskladnenú výbušninu pred účinkami kvapkajúcej vody.

Vstup do skladových priestorov z prístupovej chodby zabezpečovala murovaná tehlová neomietnutá priečka s pravouhlým vstupným otvorom, na ktorom pôvodne boli pravdepodobne osadené uzamknuteľné (železné?) dvere. Hlavný prístup

z úvodného prekopy do prístupovej chodby zabezpečovala zdvojená tehlová neomietnutá priečka s pôvodne dvojicou pravouhlých (železných?) dverí.

Banské dielo je v celom rozsahu vo veľmi dobrom technickom stave. Kamennou výstužou vystužených je iba úvodných 12 metrov diela, zvyšok je ponechaný vo výlome, no vo veľmi stabilnom stave (v únosnej diabázovej hornine s ustálenými deformačnými účinkami horského tlaku). V žiadnom z úsekov banského diela nedošlo od jeho opustenia k deštruktívnym javom, ani nehrozí pád horninových blokov.

2. Popis prehliadkovej trasy

Prevádzkový poriadok určuje záväznú trasu exkurznej cesty návštevníkov podzemnej múzejnej expozície v štôlni Ľudmila, spôsob jej vyznačenia, podmienky vstupu verejnosti do podzemných priestorov starého banského diela, vybavenie návštevníkov osobnými ochrannými prostriedkami, spôsob a rozsah ich oboznámenia s bezpečnostnými podmienkami a spôsob zdravotníckeho zabezpečenia.

Záujemci o náučnú turistiku budú tvoriť organizovanú skupinu s maximálnym počtom 10 ľudí, sprevádzanú kvalifikovaným sprievodcom, znalým problematiky hnilčickej montánnej histórie.

Bezpečnosť objektu umožňuje prístup návštevníkov bez vekového obmedzenia, pokiaľ im to umožní zdravotný stav.

Náučná trasa pozostáva z povrchovej časti a z časti v podzemí.

Povrchová časť náučnej trasy začína pred penziónom Harmony v Roztokách, kde je zriadená šatňa. Návštevníci budú v nej vybavení osobnými ochrannými prostriedkami a budú kvalifikovaným sprievodcom oboznámení s nutným rozsahom bezpečnostných predpisov.

Povrchová časť náučnej trasy bude mať tieto informačné zastavenia s výkladom sprievodcu:

- a) pri penzióne, predtým správnej banskej budove a neskôr škole,
- b) pred zrubovými obytnými budovami bývalej banskej kolónie,
- c) pred ústím štôlne Ernest,
- d) pred ústím štôlne Ľudmila,

Podzemná časť náučnej trasy (vnútri štôlne) bude mať

- a) zastavenie s výkladom v úvodnej časti štôlne,
- b) zastavenie s výkladom pri bývalom sklade rozbušiek,
- c) zastavenie s výkladom v objekte v miestnosti skladu výbušnín,

Každé zastavenie umožní sprievodcovi prezentovať základné informácie a zaujímavosti, reprezentujúce montánnu históriu Roztok a v širšom kontexte históriu dobývania rúd v roztocko-gréteľskom rudnom poli.

3. Spôsob a rozsah oboznámenia návštevníkov s bezpečnostnými predpismi, vybavenie návštevníkov osobnými ochrannými prostriedkami

Návštevníci podzemnej expozície v štôlni Ľudmila budú pred začiatkom exkurzie oboznámení v primeranom rozsahu o dodržiavaní bezpečnostných zásad počas pobytu v podzemí podľa § 12 vyhlášky SBÚ č. 21/1989 Zb.

Obsahom oboznámenia budú informácie o charaktere podzemného diela a o spôsobe bezpečnej chôdze v podzemí i na povrchu, o miestach so zmenšeným

profilom banského a nutnosti zvýšenej pozornosti pri prechode týmito miestami, o nutnosti nenarúšať jestvujúcu výstuž, horniny budujúce steny chodby, stavby a zariadenia nachádzajúce sa vnútri banského diela a o dodržiavaní všetkých pokynov sprievodcu.

O každej návšteve bude vedená jednotná evidencia s uvedením mena a adresy návštevníka a s podpisom pod formulkou o oboznámení s bezpečnostnými predpismi.

Pred návštevou štôlne Ľudmila budú návštevníci v zriadenej prezliekárni pri penzióne vybavení:

- a) osobným svietidlom so svietivosťou najmenej 10 hodín (štôľňa nebude vybavená stálym osvetlením),
- b) ochrannou prilbou,
- c) ochrannou nepremokavou pláštenkou chrániacou proti kvapkajúcej vode.

Počva chodby bude upravená tak, aby nebolo potrebné používať ochrannú obuv.

Ochranné prostriedky budú zapožičané každému návštevníkovi podzemia s možnosťou preobliecť sa v zriadenej prezliekárni.

4. Zdravotnícke zabezpečenie

Pre prípad ľahšieho úrazu bude k dispozícii lekárnička so štandardným predpísaným obsahom, ktorou bude disponovať sprievodca počas každej exkurzie a ktorý poskytne prvú pomoc. Mimo doby exkurzií bude lekárnička umiestnená v prezliekárni.

Aj keď je riziko ťažších úrazov vzhľadom na charakter terénu a samotného banského diela veľmi nízke, obec Hnilčík prostredníctvom sprievodcu zabezpečí v takomto prípade (okrem poskytnutia prvej pomoci) aj okamžité privolanie záchranárov.

5. Označenie ciest pre chôdzu

V štôľni Ľudmila budú cesty na chôdzu primeraným spôsobom zodpovedať požiadavkám § 291 a § 292 vyhlášky SBÚ č.21/1989 Zb. „o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci pri banskej činnosti a činnosti vykonávanej banským spôsobom“, a to:

- požiadavke na odvodnenie a udržiavanie v stave bezpečnom pre chôdzu,
- rozmermi a parametrami.

Nakoľko cesty na chôdzu nebudú zároveň dopravnými cestami, nie je potrebné prijímať ďalšie opatrenia, požadované vyhláškou.

Cesty pre chôdzu sú vyznačené v mapovej prílohe.

Pred ústím štôlne Ľudmila je umiestnená informačná tabuľa s mapou náučnej trasy a mapou štôlne s vyznačením ciest pre chôdzu.

6. Obsahový koncept textov uvádzaných sprievodcom počas absolvovania náučnej trasy

Informačná báza náučnej trasy bude štruktúrovaná do ôsmych zastavení pred pozoruhodnými objektmi súvisiacimi s montánnou históriou obce Hnilčík v Roztokách. Sprievodca náučnou trasou počas nich prednesie krátky, laickému

vnímaniu prispôsobený výklad s veľmi stručným formulovaním základných faktov a zaujímavostí, viažucich sa s miestom zastavenia.

Obsah týchto výkladov je nasledujúci:

a) Povrchová časť náučnej trasy

Pri penzióne Harmony, predtým správnej banskej budove a neskôr škole:

- Vznik - správna budova banskej spoločnosti,
- historické súvislosti,
- neskoršie využívanie ako škola,
- informácia o zvone vo vežičke

Pred zrubovými obytnými budovami bývalej banskej kolónie:

- Vznik – riešenie sociálnej bázy banskou spoločnosťou,
- architektonická cennosť objektov, autentická hodnota,
- informácia o banskej spoločnosti

Pred ústím štôlne Ernest:

- Stručná informácia o ložiskách železnej a medenej rudy,
- spôsob otvárký roztockých žíl,
- význam dedičnej Ernest štôlne

Pred ústím štôlne Ľudmila:

- Informácia o ložiskovom význame roztockej Hrubej žile,
- vznik a využívanie štôlne Ľudmila ako účelového banského diela,

b) Podzemná časť náučnej trasy (vnútri štôlne)

Zastavenie s výkladom v úvodnej časti štôlne:

- Spôsob razenia a vystužovania klenbou z nasucho kladených kameňov,
- bezpečnostné dvere,
- informácia o používaní koľajovej dopravy a spôsobe odvodňovania

Zastavenie s výkladom pri bývalom sklade rozbušiek:

- Popis distribúcie a uskladnenia výbušnín,
- bezpečnostné opatrenia,
- osobitné uskladňovanie a výdaj rozbušiek

Zastavenie s výkladom v objekte v miestnosti skladu výbušnín:

- Funkcia centrálného skladu výbušnín,
- spôsob uskladňovania,
- zaujímavosti o používaní trhavín v Roztokách (kvapalný kyslík a pod.).

Záverečné zastavenie pred penziónom:

- Poďakovanie návštevníkom,
- odporúčanie návštevy ostatných častí Banského skanzenu v Hnilčíku (stálej muzeálnej expozície v Jerohute, trás vybudovaných náučných chodníkov)

7. Časový rozvrh, kontakty, organizačné pokyny

Budú riešené osobitným spôsobom v propagácii objektu múzejnej expozície na internetovej stránke obce a na informačnej tabuli pred budovou muzeálnej expozície Banského skanzenu Hnilčík v Jerohute (pri Obecnom úrade Hnilčík) a na tabuli

náučného chodníka, umiestnenej pred ústím štôlne Ľudmila. Informácie budú pozostávať z ponuky služieb, doby sprístupnenia verejnosti a z kontaktných údajov. Predpokladá sa široká verejná propagácia múzejnej podzemnej expozície viacerými spôsobmi.

Prílohy:

A) Mapa náučnej trasy

B) Traumatologický plán